

2a. Právo životního prostředí, zákon o životním prostředí

Pojem životní prostředí (§ 2 z.č. 17/1992 Sb., o životním prostředí): vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje.

Složky ŽP zejména: ovzduší
voda
horniny
půda
organismy
ekosystémy
energie

Životní prostředí jako takové není předmětem vlastnictví

Složky životního prostředí:

- a) jsou předmětem vlastnictví – půda, horniny, rostliny, někteří živočichové.....
- b) nejsou předmětem vlastnictví – ovzduší, povrchové a podzemní vody, zvěř...

Čl. 11 odst. 4 LZPS: „Vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu“

Některé jeho složky (voda, vzduch) nejsou předmětem vlastnictví, jiné (půda, horniny) ano.

Omezení vlastnictví čl. 11 odst. 4 LZPS: Vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu

Nález ÚS ÚS-st 27/09 (136/2009 Sb.) odst. 16, 17

16. Podle čl. 11 odst. 4 Listiny se připouští nucené omezení vlastnického práva ve veřejném zájmu, na základě zákona a za náhradu. Uvedený článek nelze vykládat jako základní právo na náhradu za jakékoliv omezení vlastnického práva stanovené zákonem. Obsah ústavně garantovaného práva vlastnit majetek ve smyslu čl. 11 Listiny, jakož i práva pokojně užívat majetek podle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod totiž není bezbřehý a podléhá řadě omezení, jež lze z hlediska ústavní garance považovat za imanentní jeho ústavnímu a potažmo zákonnému vymezení. To znamená, že zákon může obecně stanovit meze vlastnického práva, aniž by takovéto omezení bylo spojeno s právem na náhradu. Nucené omezení vlastnického práva, jakož i vyvlastnění podle čl. 11 odst. 4 Listiny tak je třeba vztáhnout pouze na určité kvalifikované případy omezení.

17. Aniž by Ústavní soud považoval za nezbytné vymezit znaky takovéhoto kvalifikovaného omezení vyčerpávajícím způsobem, lze v obecné rovině dovodit, že jedním z těchto znaků je omezení vlastnického práva jdoucí nad rámec povinností, které zákon obecně stanovuje pro všechny subjekty vlastnického práva za dodržení principu rovnosti. Nucené omezení vlastnického práva podle čl. 11 odst. 4 Listiny totiž představuje omezení vlastnického práva konkrétního vlastníka nad rámec omezení, jež vyplývají obecně pro subjekty vlastnického práva, resp. které dopadají jen na část vlastníků, toto nerovné postavení je však v souladu s principem rovnosti v důsledku existence skutečností tuto nerovnost

dostatečným způsobem odůvodňujících. Uvedené lze demonstrovat na příkladu tzv. legálních věcných břemen, kdy povinnost strpět např. stavbu sloupu elektrického vedení na svém pozemku je třeba považovat za omezení nad rámec obecných omezení vlastnického práva plynoucích ze zákona, které se dotýká jen některých vlastníků, kteří své „znevýhodnění“ nemohou svým projevem vůle ovlivnit. Skutečnost, že právě v jejich případě dojde k omezení, přitom není dána z povahy věci, ale v důsledku konkrétního posouzení příslušného orgánu veřejné moci, na jehož základě k takovému omezení dojde.

→

Náhrada jen při:

- omezení vlastnického práva v důsledku právního aktu (zákon, rozhodnutí) dosahující patřičné intenzity a postihující speciálně úzký okruh osob
- vznik konkrétní vyčíslitelné majetkové újmy
- příčinná souvislost

Právo životního prostředí: právní normy zaměřující se na ochranu životního prostředí:

Ústava:

Preambule

My, občané České republiky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, v čase obnovy samostatného českého státu, věrni všem dobrým tradicím dávné státnosti zemí Koruny české i státnosti československé, odhodláni budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku v duchu nedotknutelných hodnot lidské důstojnosti a svobody jako vlast rovnoprávných, svobodných občanů, kteří jsou si vědomi svých povinností vůči druhým a zodpovědnosti vůči celku, jako svobodný a demokratický stát, založený na úctě k lidským právům a na zásadách občanské společnosti, jako součást rodiny evropských a světových demokracií, odhodláni společně sřežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství, odhodláni řídit se všemi osvědčenými principy právního státu, prostřednictvím svých svobodně zvolených zástupců přijímáme tuto Ústavu České republiky

Čl. 7 - Stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství.

LZPS:

Čl. 11 odst. 3- Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.

Čl. 35

(1) Každý má právo na příznivé životní prostředí.

(2) Každý má právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů.

(3) Při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem.

Mezinárodní smlouvy

- změnu klimatu ([Rámcová úmluva OSN o změně klimatu](#), [Pařížská dohoda](#), [Kjótský protokol](#))

- ochranu přírody a krajiny ([Evropská úmluva o krajině](#), [Karpatská úmluva](#), [Ramsarská úmluva o mokřadech](#), [Smlouva o Antarktidě](#) - Česká antarktická stanice, [Úmluva o biologické rozmanitosti](#), [Úmluva o boji proti desertifikaci](#))
- ochranu druhů ([AEWA - Dohoda o ochraně africko-euroasijských stěhovavých vodních ptáků](#), [Bernská úmluva](#), [CITES](#) - Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, [EUROBATS](#) - Dohoda o ochraně populací evropských netopýrů, [Memorandum o dropovi](#), [Úmluva o regulaci velrybářství](#), [Bonnská úmluva](#))
- ochranu ovzduší ([Úmluva o dálkovém znečištění ovzduší](#))
- ochranu ozonové vrstvy ([Vídeňská úmluva a Montrealský protokol](#))
- ochranu vod ([Úmluva o ochraně hraničních toků a jezer](#))
- chemické látky a rizika pro životní prostředí ([Rotterdamská úmluva](#), [Stockholmská úmluva](#), [Minamatská úmluva o rtuti](#), [Cartagenský protokol](#))
- odpady ([Basilejská úmluva](#))
- průmyslové havárie ([Úmluva o účincích průmyslových havárií](#))
- horizontální otázky - přístup veřejnosti k informacím o životním prostředí, posuzování vlivů na životní prostředí ([Aarhuská úmluva](#), [Protokol o PRTR](#), [Espoo úmluva](#), [Protokol o SEA](#))

Právo EU – nařízení, směrnice

Např. směrnice Rady 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

Zákony:

z. č. 71/1992 Sb., o životním prostředí

z. č. 254/2001 Sb., vodní zákon

z. č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

z. č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší

z. č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí

z. č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu

z. č. 185/2001 Sb. o odpadech

z. č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí

z. č. 183/2006 Sb., stavební zákon

...

Obecně závazné vyhlášky obcí a krajů – POH, PRVK

Prováděcí předpisy

Nařízení obcí a krajů – OPK – PR, PP

5

Organizace ochrany životního prostředí:

- a) vláda - schvalování politik
- b) Ministerstvo ŽP - orgán vrchního státního dozoru ve věcech životního prostředí, (§ 19 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky)

- koordinuje ve věcech životního prostředí postup všech ministerstev a ostatních ústředních orgánů státní správy České republiky
 - spravuje Fond ochrany životního prostředí České republiky (z. č. 388/1991 Sb., o SFŽP)
 -
- c) Ministerstvo zemědělství, Ministerstvo pro místní rozvoj, Ministerstvo kultury, Ministerstvo obrany, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo financí
- d) Česká inspekce životního prostředí (z. č. 282/1991 Sb. O ČIŽP a její působnosti v ochraně lesa) - podřízena MŽP
 - odborný dozorový orgán, sankce
 - další kompetence dle zvláštních předpisů
- e) Správy národních parků
- f) Agentura ochrany přírody a krajiny
- g) stráže
- h) Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem – pověřená osoba (z.č. 226/2013 Sb., o uvádění dřeva a dřevařských výrobků na trh)
- i) Český báňský úřad, obvodní báňské úřady - dobývání a ochrana nerostů
- j) Česká geologická služba (z. č. 62/1988 Sb., o geologických pracích) - shromažďují a poskytují údaje o geologickém složení území
- l) orgány krajů
- m) orgány obcí
- k) další.....

x občanské iniciativy

Spolková činnost

neziskové organizace (spolky, nadace, ústavy, nadační fondy....) –

Občanská sdružení – zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů (zrušen k 31.12.2013)

- Spolky – § 214 - § 302 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (od 1.1.2014)
 - zapisují se do spolkového rejstříku - zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů, www.justice.cz

§ 214 odst. 1 Alespoň tři osoby vedené společným zájmem mohou založit k jeho naplňování spolek jako samosprávný a dobrovolný svazek členů a spolčovat se v něm.

§ 217

(1) Hlavní činností spolku může být jen uspokojování a ochrana těch zájmů, k jejichž naplňování je spolek založen. Podnikání nebo jiná výdělečná činnost hlavní činností spolku být nemůže.

(2) Vedle hlavní činnosti může spolek vyvíjet též vedlejší hospodářskou činnost spočívající v podnikání nebo jiné výdělečné činnosti, je-li její účel v podpoře hlavní činnosti nebo v hospodárném využití spolkového majetku.

(3) Zisk z činnosti spolku lze použít pouze pro spolkovou činnost včetně správy spolku.

Jejich postavení v ochraně životního prostředí upravují zvláštní právní předpisy.

Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí

- vymezuje základní pojmy
 - stanovuje základní zásady ochrany životního prostředí
 - stanovuje povinnosti právnických a fyzických osob při ochraně a zlepšování stavu životního prostředí a při využívání přírodních zdrojů;
-
- princip trvale udržitelného rozvoje (§ 6)

Pojmy:

Životní prostředí

Ekosystém (§ 3) - funkční soustava živých a neživých složek životního prostředí, jež jsou navzájem spojeny výměnou látek, tokem energie a předáváním informací a které se vzájemně ovlivňují a vyvíjejí v určitém prostoru a čase.

Vodní zákon - § 1 odst. 1 ochrana vodních ekosystémů a na nich přímo závislých suchozemských ekosystémů.

- § 7 odst. 5 povrchové vody lze užívat k plavbě jen tak, aby při tom nedošlo k ohrožení zájmů rekreace, jakosti vod a vodních ekosystémů

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (ZOPK) -

§ 3 odst. 1 písm. l) def. ekosystému opsána ze zákona o ŽP

§ 34 odst. 1 písm. a) - na celém území přírodních rezervací je zakázáno hospodařit na pozemcích způsobem vyžadujícím intenzivní technologie, zejména prostředky a činnosti, které mohou způsobit změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystému anebo nevratně poškozovat půdní povrch
.....výskyt i v dalších předpisech

Ekologická stabilita (§ 4) - schopnost ekosystému vyrovnávat změny způsobené vnějšími činiteli a zachovávat své přirozené vlastnosti a funkce.

Vodní zákon: § 24 odst. 4 písm. d) - Národní plány povodí stanoví cíle pro zlepšování vodních poměrů a pro ochranu ekologické stability krajiny.

ZOPK: § 68 odst. 1 - Vlastníci a nájemci pozemků zlepšují podle svých možností stav dochovaného přírodního a krajinného prostředí za účelem zachování druhového bohatství přírody a udržení systému ekologické stability

Únosné zatížení území (§ 5) - zatížení území lidskou činností, při kterém nedochází k poškození životního prostředí, zejména jeho složek, funkcí ekosystémů nebo ekologické stability.

Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí (EIA): zásady pro zjišťovací řízení – kritéria pro umístění záměru: schopnost přírodního prostředí snášet zátěž se zvláštní pozorností na území zatěžovaná nad míru únosného zatížení

Trvale udržitelný rozvoj (§ 6) - rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů.

Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech – (§ 1) stanovuje pravidla pro předcházení vzniku odpadů a pro nakládání s nimi při dodržování ochrany životního prostředí, ochrany lidského zdraví a trvale udržitelného rozvoje a při omezování nepříznivých dopadů využívání přírodních zdrojů a zlepšování účinnosti tohoto využívání,

Přírodní zdroje (§ 7) - ty části živé nebo neživé přírody, které člověk využívá nebo může využívat k uspokojování svých potřeb.

Zákon o odpadech – viz definice „trvale udržitelný rozvoj“

Znečišťování a poškozování životního prostředí (§ 8) - vnášení takových fyzikálních, chemických nebo biologických činitelů do životního prostředí v důsledku lidské činnosti, které jsou svou podstatou nebo množstvím cizorodé pro dané prostředí.

Ochrana životního prostředí (§ 9) zahrnuje činnosti, jimiž se předchází znečišťování nebo poškozování životního prostředí, nebo se toto znečišťování nebo poškozování omezuje a odstraňuje.

Ekologická újma (§ 10) ztráta nebo oslabení přirozených funkcí ekosystémů, vznikající poškozením jejich složek nebo narušením vnitřních vazeb a procesů v důsledku lidské činnosti.

X

z. č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě – vlastní definice: nepříznivá měřitelná změna přírodního zdroje nebo měřitelné zhoršení jeho funkcí, která se může projevit přímo nebo nepřímo; změna jen na vybraných složkách ŽP → všechny ostatní zvláštní předpisy odkazují na zákon o ekologické újmě

Zásady a povinnosti při ochraně životního prostředí (§ 11 – 19)

- Přípustná míra znečištění území - území nesmí být zatěžováno lidskou činností nad míru únosného zatížení.
- Ochrana práv - Každý se může stanoveným způsobem domáhat u příslušného orgánu svých práv vyplývajících z tohoto zákona a dalších předpisů upravujících věci životního prostředí.
- Předběžná opatrnost - lze-li se zřetelem ke všem okolnostem předpokládat, že hrozí nebezpečí nevratného nebo závažného poškození životního prostředí, nesmí být pochybnost o tom, že k takovému poškození skutečně dojde, důvodem pro odklad opatření, jež mají poškození zabránit (§ 13)
 - každý, kdo využívá území nebo přírodní zdroje, projektuje, provádí nebo odstraňuje stavby, je povinen takové činnosti provádět jen po zhodnocení jejich vlivů na životní prostředí a zatížení území, a to v rozsahu stanoveném tímto zákonem a zvláštními předpisy (§ 17 odst. 2).

-Každý, kdo hodlá zavést do výroby, oběhu či spotřeby technologie, výrobky a látky, či kdo je hodlá dovážet, je povinen zabezpečit, aby splňovaly podmínky ochrany životního prostředí a aby v případech stanovených tímto zákonem a zvláštními předpisy byly posouzeny z hlediska jejich možných vlivů na životní prostředí.(§17 odst. 3)

- Informovanost a osvěta - Výchova, osvěta a vzdělávání se provádějí tak, aby vedly k myšlení a jednání, které je v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje, k vědomí odpovědnosti za udržení kvality životního prostředí a jeho jednotlivých složek a k úctě k životu ve všech jeho formách (§ 16). – zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí – environmentální výchova a osvěta
 - Právnické osoby a fyzické osoby oprávněné k podnikání jsou povinny v rozsahu a za podmínek stanovených zvláštními předpisy poskytovat informace o svém působení na životní prostředí. (§ 18 odst. 2)
- Prevence – každý je povinen především opatřeními přímo u zdroje, předcházet znečišťování nebo poškozování životního prostředí a minimalizovat nepříznivé důsledky své činnosti na životní prostředí. (§ 17 odst. 1)
 - Každý, kdo zjistí, že hrozí poškození životního prostředí, nebo že k němu již došlo, je povinen učinit v mezích svých možností nezbytná opatření k odvrácení hrozby nebo ke zmírnění následků a neprodleně ohlásit tyto skutečnosti orgánu státní správy; povinnost zasáhnout nemá ten, kdo by tím ohrozil život nebo zdraví své nebo osoby blízké (§ 19)

ZOPK - § 5 odst. 3: Fyzické a právnické osoby jsou povinny při provádění zemědělských, lesnických a stavebních prací, při vodohospodářských úpravách, v dopravě a energetice postupovat tak, aby nedocházelo k nadměrnému úhynu rostlin a zraňování nebo úhynu živočichů nebo ničení jejich biotopů, kterému lze zabránit technicky i ekonomicky dostupnými prostředky.

- Odpovědnost původce - každý, kdo svou činností znečišťuje nebo poškozuje životní prostředí, nebo kdo využívá přírodní zdroje, je povinen na vlastní náklady zajišťovat sledování tohoto působení a znát jeho možné důsledky (§ 18 odst. 1)

Zásady vyjádřené v dalších předpisech:

- Účast veřejnosti – právo vyjadřovat se, být účastníkem řízení
- Aarhuská úmluva (=Úmluva Evropské hospodářské komise OSN o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí)
- EIA § 6 odst. 7: Veřejnost, dotčená veřejnost, dotčené správní úřady a dotčené územní samosprávné celky mohou zaslat písemné vyjádření k oznámení

příslušnému úřadu do 20 dnů ode dne zveřejnění informace o oznámení. K vyjádřením zaslaným po lhůtě příslušný úřad nemusí přihlížet.

- ZOPK § 70 – odst. 2 „občanské sdružení“ x „spolek“, jehož hlavním posláním podle stanov je ochrana přírody a krajiny je oprávněno, pokud má právní „subjektivitu“ x „osobnost“, požadovat u příslušných orgánů státní správy, aby bylo předem informováno o všech zamýšlených zásazích a zahajovaných správních řízeních, při nichž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny chráněné podle tohoto zákona, s výjimkou řízení navazujících na posuzování vlivů na životní prostředí podle § 3 písm. g) zákona o posuzování vlivů na životní prostředí. Tato žádost je platná jeden rok ode dne jejího podání, lze ji podávat opakovaně. Musí být věcně a místně specifikována.

za podmínek a v případech podle odstavce 2 právo účastnit se správního řízení, pokud oznámí svou účast písemně do osmi dnů ode dne, kdy mu bylo příslušným správním orgánem zahájení řízení oznámeno; v tomto případě má postavení účastníka řízení.

Odpovědnost za porušení povinností při ochraně životního prostředí a sankce za poškozování životního prostředí

§ 27 - Každý, kdo poškozováním životního prostředí nebo jiným protiprávním jednáním způsobil ekologickou újmu, je povinen obnovit přirozené funkce narušeného ekosystému nebo jeho části. Není-li to možné nebo z vážných důvodů účelné, je povinen ekologickou újmu nahradit jiným způsobem (náhradní plnění); není-li to možné, je povinen nahradit tuto újmu v penězích. Souběh těchto náhrad se nevylučuje. Způsob výpočtu ekologické újmy a další podrobnosti stanoví zvláštní předpis. Oprávněným ze způsobené ekologické újmy je stát; podrobnosti stanoví zákony České národní rady a Slovenské národní rady.

Orgány pro životní prostředí uloží pokutu právnické nebo fyzické osobě oprávněné k podnikání, která při své činnosti porušením právních předpisů způsobí ekologickou újmu, nebo neučiní opatření k nápravě nebo neupozorní orgán státní správy.

X

Ekologická újma dle z. č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě